

ІНДИВІДУАЛЬНІ АВТОНОМЕРИ З ВЕРБАЛЬНИМ КОМПОНЕНТОМ В АСПЕКТІ КОДУВАННЯ Й ДЕКОДУВАННЯ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (56)

УДК 811.161.2'22'27'373.2:629.3.066.8

DOI: [https://doi.org/10.24144/2663-6840/2026.2.\(56\).157-164](https://doi.org/10.24144/2663-6840/2026.2.(56).157-164)

Дядечко Л.П., Аляб'єв Д. Індивідуальні автономери з вербальним компонентом в аспекті кодування й декодування; кількість бібліографічних джерел – 16; мова українська.

Анотація. Демократизація українського суспільства сприяє динамічному розвитку мови, зокрема її ономастичності, де з 2007 р. з'явилася нова, ще не досліджена в науці зона – індивідуальні номери для автотранспорту, що містять вербальний компонент (ВІАН). Ставши масовим явищем в останні два роки, вони викликають зацікавлення учасників дорожнього руху та заслуговують на увагу лінгвістів як інновація, що є виразником креативної комунікативної діяльності індивіда, яка активно вивчається в лінгвістиці. Сказане обумовлює актуальність і новизну статті, мета якої полягає в розкритті механізмів утворення ВІАН та їх подальшого тлумачення. Для досягнення цієї мети вирішувались такі завдання: 1) з'ясувати об'єктивні та суб'єктивні фактори, що впливають на ВІАН; 2) описати типи задіяних кодів та їх поєднань; 3) обґрунтувати варіативність тлумачень ВІАН; 4) уточнити поняття полікодовості.

Аналіз понад 1000 ВІАН свідчить про сильний вплив об'єктивного чинника, бо унікальність номера, габарити і обмежена кількість символів, нормативна лексика є вимогою Держстандарту. Це змушує номінаторів шукати інакших способів відображення їх задуму, наприклад, персоніфікувати машину своїм ім'ям, яке може бути вже зареєстрованим. Так полікодовість стала основною рисою описаної зони номінації, що виражається в залученні: 1) різних мовних кодів (еквівалентів слова в інших мовах та їх субстандартах, пор. укр. АДВОКАТ і нім. ADVOKAT); 2) різних буквенно-графічних кодів (слів, транслітерованих літерами іншої абетки: MARIYKA); 3) різних функціонально-графічних кодів (надання буквам невласливих їм числових значень або числам – буквених: MAR11KA 'Марійка'); 4) позначень із наукових, фінансових та под. знакових систем: C₂H₅OH – хімічна формула спирту; 5) поєднань вербального й невербального кодів (за рахунок включення малюнка, декорування «пустими» цифрами чи буквами: див. рамкове І при імені Олег – ЮЛЕГІ).

Пошуки унікального тексту на номері перетворюються не лише на мовну гру, а на гру в її прямому значенні (пор. ребусні написи). Стає мовною/звичайною грою і процес декодування ВІАН, яке необхідно здійснювати, як було доведено, насамперед з урахуванням усього полікодового тексту.

Одним із результатів дослідження стало уточнення лінгвосеміотичного поняття полікодового тексту, зокрема, до складу його невербальних компонентів були введені артефакти.

Ключові слова: полікодовість, мова міста, мова воєнної доби, мовна гра, семіотика, лінгвокультурологія, когнітивістика, українська та загальна ономастика.

Формулювання проблеми. У сучасному мовознавстві домінують ті напрями дослідження, що орієнтовані на функціонування мови в конкретних обставинах з урахуванням людського чинника, креативної номінаційно-комунікативної діяльності індивіда чи лінгвокультурної спільноти. Перманентна зміна умов життя суспільства та пріоритизація ним тих чи тих соціальних і духовно-культурних практик спричиняють динамічний розвиток мови.

В українських реаліях сьогодення, коли відбулася корінна перебудова економіки й почали міцно укорінюватися принципи демократії та поваги до особистості, свідченням цієї мовної динаміки виступає, зокрема, активна слово- та фразеотворчість в ономастичній. Оригінальні вивіски з ергонімами – назвами магазинів, ресторанів, фірм тощо – помітно урізноманітнили вигляд вулиць міст і селищ України. Більше того, на наших дорогах з 2007 р. бачимо оригінальні «знаки для автотранспорту, що їх виготовляють за індивідуальним замовленням фізичних та юридичних осіб» [ДСТУ 4278: 2006, с. 2] і в яких, крім зображення Малого Державного Герба України та коду регіону, використовується текст у його словесній формі. Результатом інтенсивного поширення ВІАН є, по-перше, зацікавленість до них з боку

учасників дорожнього руху, по-друге, збільшення складу цих особливих найменувань, що в першому разі формує соціальний запит на наукове осмислення нового мовленнєвого явища, а в другому – створює підґрунтя для їх лінгвістичного аналізу.

Вивчення українських назв нового типу дозволяє: в ономастиці – розширити коло різновидів трансонімізації; в теорії номінації – уточнити роль об'єктивних і суб'єктивних факторів у «штучній» номінації; у функціональній стилістиці – проаналізувати «мову вулиці/міста» не лише в усній, але й у письмовій формі; у лінгвокультурології – акцентувати увагу на об'єктах, які входять до облігаторних знань і/або набувають значення символів. Усі ці теоретичні напрями так чи інакше пов'язані з питанням про те, які засоби та прийоми використовує носій національної мови в процесі утворення нового власного імені та як ця ономастична інновація сприймається в суспільстві. У практичній площині це дає змогу розробити рекомендації відносно вибору оптимального найменування у будь-якій галузі, що виникає та/або потребує постійного назвотворення.

Аналіз досліджень. В останні десятиліття поряд з головними традиційними розділами ономастики антропонімікою та топонімікою (ці досліді-

дження велись ученими й філософами як на Сході, так і на Заході вже в найдавніші часи) бурхливо розвиваються інші напрями, об'єктом аналізу яких є, зокрема, ергоніми та прагматоніми (власні назви продуктів, виробів), або прагмоніми, як ще їх називають у вітчизняній літературі останнім часом. Ці одиниці описуються в етимологічному, структурно-семантичному, мотивологічному, функціонально-прагматичному аспектах як у наукових статтях [Зимовець 2009; Горожанов 2014; Цілина 2019; Позніхиренко 2020; Бортун 2024 та багато ін.], так і в дисертаційних роботах, зокрема [Дідур 2015]. Сучасні публікації свідчать, що характер мотивованості й типи мотивації залежать від сфери функціонування власних імен (пор., наприклад, ці параметри в назвах страв [Сизоненко 2022] і назвах українських вишиванок [Вільчинська та ін. 2025]).

Відповідна проблематика лише частково торкається тої, що порушується в даній статті, предметом аналізу якої є одночасно й кодування, й декодування власних назв (або інакше – їх явлення в певній символічній формі та інтерпретація). Ці процеси досліджувалися окремо. На соціально-політичних та технологічних факторах кодування, що вплинули на вибір найменувань космічних апаратів, зосередився С. Басік [Basik 2025]. Декодування розглядалося на матеріалі ергонімів з метою розробки рекомендацій відносно їх вибору номінаторами [Книш О., Книш А. 2019], і що приваблює – з використанням результатів опитування репрезентативної групи носіїв української мови. В обох статтях аналізувалась головним чином об'єктивна сторона процесів, тоді як кодування/декодування ВІАН має ще й виразно суб'єктивну природу: власник машини вибирає онім сам, віддаючи на власний розсуд учасникам дорожнього руху.

Найближчою до ВІАН ономастичною групою є порейоніми – назви засобів пересування, серед яких у зону уваги вчених потрапили такі, як космо- та автопорейоніми. Крім [Basik 2025], космопорейоніми досліджувалися в [Зубар 2012] як одиниці художнього тексту, де кожне слово підкреслене творчому задуму письменника, яке декодується читачем у залежності від його вміння проникнути в цей задум. У такому ж аспекті описуються автопорейоніми, причому нерідко з підміною понять, коли називаються марки автомобілів типу «Mercedes», тобто серійні, а не індивідуальні найменування. Власне, поки що іменні автономери розглядалися лише на неологічній конференції (м. Дніпро, 2015 р.), причому в доповіді проблема їх мотивованості не була основною.

Сказане зумовлює новизну цієї наукової розвідки.

Мета статті полягає в розкритті механізмів утворення ВІАН автовласником та діапазону тлумачень цих найменувань оточенням. Для досягнення цієї мети треба було вирішити такі **завдання**: 1) з'ясувати об'єктивні (включно з технічними) та суб'єктивні фактори, що обумовлюють словесну частину ВІАН; 2) проаналізувати причини звернення номінатора до різних кодів, описати типи заді-

яних кодів та їх поєднань; 3) розкрити природу варіативності тлумачень ВІАН; 4) уточнити поняття полікодовості.

Методи та методика дослідження. Матеріал для аналізу збирався головним чином так званім польовим способом: ВІАН записувалися або фотографувалися у 2010–2026 рр. на стоянках та дорогах Києва (в основному), а також в Одесі та Дніпрі та відповідних областях (усюди були представлені й інші регіони України). На зупинках київського міського транспорту фіксувалися репліки чи мінідіалоги щодо побаченого ВІАН, які сприяли з'ясуванню особливостей його декодування.

Мовленнєвий матеріал (зібрана нами картотека зараз налічує 1196 ВІАН) досліджувався описовим (у систематизації ВІАН із різних мов або одиниць з використанням різних кодів) і семантико-когнітивним (у встановленні характеру та типів кодування/декодування ВІАН) методами, а також методом соціальної типизації (у вивченні ВІАН з урахуванням соціальних факторів). Спонтанно використовувався метод бесіди з автовласниками (15 осіб) з метою встановити мотив їхньої назвотворчості. Щоб з'ясувати діапазон декодування ВІАН, було проведено анкетування (понад 30 осіб, в основному студентів-філологів).

Виклад основного матеріалу дослідження. Вибір найменування – це творчий процес. Для автоаматора, який хоче в одному слові сфокусувати найважливіше, що виносить на загал, він перетворюється ледве не на сакральну дію. Так, відомий шоумен Антін Мухарський для Mitsubishi L200 розробив цілу концепцію, віддавши данину анархічній ідеології: на його чорному, розмальованому вогняними спалахами та квітами авто з номером МАХНО спереду розміщений портрет цього українського адепта повної свободи зі слоганом «Мета ніщо, рух понад усе», а ззаду – дві адамові голови та девіз «Воля або смерть».

Етапний характер вибору ВІАН можна продемонструвати на прикладі назви MEERTYA. Згідно з поясненнями автовласника Дмитра (Київ, Велика Окружна дорога, 2024 р.), її появі передувало прийняття кількох рішень: спочатку він для користування в соцмережі хотів узяти нік, відштовхуючись від однієї з неофіційних форм свого особистого імені, співзвучної американському *meet ya* 'зустріти тебе', але таке електронне ім'я вже існувало, тоді він додав усередину літеру R і потім скористався вигаданим словом, одночасно досягаючи дві мети – персоналізувати свою машину та «пропіарити свій акаунт в Instagram».

Останній приклад свідчить про обмеження щодо унікальності, які діють в багатьох галузях ономастики. ВІАН також не можуть повторюватися. Узагалі вони належать до тієї сфери, яка підлягає національній стандартизації, тому створюються за більш жорсткими правилами, коли регламентація охоплює і графіку символів, і їх кількість, й інформаційний зміст. Так, у всіх типах автономерів можуть бути представлені тільки великі літери. ВІАН мають містити символів «не менше ніж п'ять

і не більше ніж десять (у тому числі код регіону)» [ДСТУ 2006, с. 5], тобто від 3 до 8, якщо відняти дві цифри умовного позначення адміністративно-територіальної належності (див. на рис. 1 це числа 06 та 15). На відміну від звичайних номерів, де використовуються лише кириличні літери, що збігаються в написанні з латинськими, у ВІАН дозволені й інші букви кирилиці (див. перший приклад), а також малюнок (його місце позначене квадратом зі стрілкою – див. другий приклад):

Рис. 1. Приклади ВІАН [ДСТУ 2019, с. 18]

Щодо змісту написів, то на знаках заборонена ненормативна лексика «незалежно від того, літери якої абетки використовують» [ДСТУ 2006, с. 5].

Ці об'єктивні фактори назвотворення стимулювали суб'єктивні. Активна креативна діяльність номінаторів насамперед із метою уникнути неприпустимих для ВІАН написів розгорнулася у пошуках можливих для них знакових систем, або кодів, та їх поєднань.

Термін *код* є базовим у різних галузях знань технічного й гуманітарного профілів, де інтерпретується у власній парадигмі при обов'язковому пов'язуванні з поняттям інформації [Андрейчук 2009]. Цим терміном послуговувався Р. Якобсон у своїй знаменитій роботі «Лінгвістика і поетика» (1960 р.), де вчений уперше експлікував математичну модель передачі інформації Шеннона – Вівера у філологічному ключі. Елементом структурної схеми було надане значення факторів, які обумовлюють форму словесного повідомлення та яким відповідає певна функція мовлення, зокрема, коду – метамовна функція. З аналізу цієї функції видно, що під кодом Р. Якобсон розуміє національну мову в усіх її різновидах: він пише, що «адресант і/або адресат повинні перевірити, чи використовують вони один і той самий код», інакше, наприклад, висловлювання з англійського студентського сленгу *The sophomore was plucked* 'другокурсник не склав іспит' для необізнаних потребує коментарів (цит. за: [Jakobson 1987, с. 69]).

Звернення автовласників до певного коду – національної мови пояснюється, по-перше, використанням її у своїй життєдіяльності; по-друге, бажанням продемонструвати свою ерудицію; по-третє, дотриманням вимог стандартизації – й останнє є найочевиднішим, коли український аналог уже внесений у реєстр Сервісного центру МВС, який офіційно займається видачею номерів. Тобто цілком імовірно, що, наприклад, реєстрація слова ТРЕНЕР та його транслітерованої форми ТРЕНЕР обумовлює появу англійського TRAINER.

За останній час зросла загальна кількість ВІАН. Написи в абсолютній більшості написані українською мовою: АЙБОЛИТЬ, ВИБАЧ, ВІТАЛІЙ, ДІДУСЬ, ІВАШКА, КОРДОН, СЯЙВО, СОНЯЧНА, ТАК ОТОЖ, ХОВАЙСЯ та багато ін. Широко представлені ВІАН із текстом англійською мовою, наприклад: BLOCKS, DANCER, EVENT,

JOYS, ZEROTWO, etc. У поодиноких ВІАН використовується лексика іспанська (DORADO – багатозначне слово, пряме значення його як прикметника 'золотий'), латинська (CUM DEO 'з богом'), німецька (KINDER 'дитя'), польська (WARTO 'варто, слід, треба' – зауважимо, що транслітерація українського аналога потребувала б початкової літери V; WIEDZMIN 'відьмак'), турецька (BAGATUR – чоловіче ім'я; доономастичне значення 'герой').

Щодо внутрішніх мовних кодів, то, крім літературної, у ВІАН використовується субстандартна лексика та фразеологія, але її обмаль: у нашій картотеці трохи більше десятка. Наприклад: ПРЕВЕД, що означає 'привіт' на так званій олбанській мові – штучно створеному інтернет-сленгу; НУШО і ШО-ООО – вислови з українського просторіччя, тобто 'Ну що?' та підкреслене емоційне 'Що?!'; ШТУР-МА та 200 з військового сленгу: перше – це збірний іменник, споріднений із лексемами *штурм*, *штурмовик*, друге – скорочення вислову *вантаж 200*, де *двісті* означає загиблого (за однією з версій, цей вислів виник у мовленні льотчиків для позначення ваги цинкової труни, у якій доставляли тіла вбитих у період війни в Афганістані 1979–1989 рр.); англійський сленгізм BLIMEY, що виражає амбівалентні відчуття – приємне здивування або шок; BRO (скорочення лексеми brother 'брат') – слово з молодіжного сленгу, яке може бути витлумаченим і як англійське, і як транслітероване українське, що, власне, і було запозичене з англійської мови й давно побутує в українському мовленні.

З останнього прикладу видно, що через збіг у написанні починає діяти фактор індивідуальних уподобань декодувальника, тому підрахунки співвідношення національних мов у ВІАН не можуть дати релевантних результатів. Затемнює лінгвістичний ландшафт також тотожна транслітерація й міжмовна омонімія. Так, виникає питання, як слід кваліфікувати ВІАН із лексемою *dorado* – це іспанське слово чи транслітероване українське, запозичене з іспанської, до того ж, лише у значенні 'риба із сімейства спарових зі смужками золотистого кольору між очима'.

Застосування відмінної від закріпленої у національній літературній мові графічної системи для представлення слова в писемній формі є одним із поширених способів кодування у ВІАН. Це і вимушений крок, і простіший різновид креативної діяльності, який дозволяє таку саму інформацію передати інакше, що принципово, наприклад, для однофамільців, які хочуть персоналізувати свою машину. І взагалі для уникнення тотожності ВІАН це важливо для всіх розрядів лексики, див. транслітеровані латиницею українські слова: GAVA, DIBROVA, MALUK, ZAGROZA, ZAIETS ('заєць'), etc. Кирилізація англійських слів зафіксована в нашій картотеці ВІАН лише однією парою: NEWTIME і НЬЮ-ТАЙМ.

Пошук синонімічних позначень для автоаматора перетворюється на графічну гру. Схожий на завдання для дітей відгадати слово на основі приголосних номер SNFLWR був, безумовно, підказаний

обмеженням кількості знаків (в англійській лексемі sunflower ‘соняшник’ їх дев’ять, що більше допустимого числа).

Симптоматичними є ВІАН зі значенням ‘юрист, який представляє інтереси клієнта в суді’ (професія взагалі часто називається в автономерах з рекламною метою). Пошуки графічно відмінних текстів, які б передавали це значення, утворили ряд, що за даними нашої картотеки включає п’ять членів: кириличний напис АДВОКАТ; два можливих завдяки різним системам транслітерації варіанти ADVOKAT (збігається зі словом у німецькій, датській, норвезькій мовах) та ADVOCAT (пор. лат. advocatus, від якого утворений інтернаціоналізм); латинізована клична форма ADVOKATE, яка, згідно з офіційним сайтом Національної асоціації адвокатів України, використовується в кількох електронних адресах її членів (така форма серед ВІАН не є виключенням, пор. пару MARIYKA – MARIYKO), утім, слово може бути розглянуте й у якості мнемотехнічного засобу, бо є англійським акронімом, що допомагає поліції скласти протокол (A – amount of time under observation; D – distance between witness and suspect/incident, V – visibility including time of day and lighting і т. д.); нарешті, ребус A2KAT, який передає суржикову вимову слова. Як кодування тим же числом, але англійського слова *to* можна розглядати номер 2UP, тоді отримуємо інфінітивну форму розмовного дієслова ‘1) піднімати, підвищувати (ціни); 2) вскакувати’. (Інші варіанти – це назва відеогри 2-up або азартної гри в Австралії two up.)

Ребусний принцип створення ВІАН може бути також побудований на поєднанні графічно ідентичних літер різних систем письма, що спостерігаємо в номері АЛЕХ: неофіційне ім’я власника машини Алекс прочитується лише тоді, коли останній символ трактується як латинська буква ікс, яка на кінці слова відповідає українському буквосполученню [кс]. Більш поширені приклади другого типу кодування, коли літери замінюються схожими на них цифрами, зокрема, коли замість літери І використовується цифра 1: за наявності номера AUDI на авто однойменної марки маємо ще AUD1, пор. також HISOSHI (скорочення від Hisoshi Art Studio; вірогідно, номер учасника або шанувальника мистецької студії), MAR11KA (пор. наявний номер MARIYKA – від *Марія*), COM1NG та ін.

Заміна літери Ч на подібну до неї цифру 4, знайома ще з часів, коли SMS-повідомлення відправлялися лише латинським шрифтом, та підкріплена акрофонічно, легко встановлюється в таких номерах, як BRI4KA, BULO4KA.

Цікаві приклади демонструє використання латинського іпсилона, який у транслітерації відповідає українським графемам Ии чи Йй або служить позначенням м’якості приголосного, а у ВІАН може сприйматися ще й чисто візуально, коли У прирівнюється букві У кирилиці. До речі, відповідні написи ідентифікувалися всіма опитуваними однозначно: STYDENT ‘студент’, UKRAINKA ‘українка’, RYSTAM ‘Рустам’. На цьому ж принципі базуються такі ВІАН, як: TPOXUM ‘Трохим’, де українська

літера И замінюється подібною до неї (особливо в рукописному відтворенні) латинською U; KLNDER ‘Kinder’, де замість латинської графеми I використовується L тієї ж абетки (голосну I взагалі легко переплутати з l – малим варіантом L); SKQDNYK, де O була перетворена на дуже схожу на неї Q (похідне від марки Škoda, написано на авто цієї ж марки).

Відразу пояснимо, що використання букви *i* у слові *ukrainka* та *s* у слові *skqdynk* обумовлені технічними стандартами, які передбачають однакову висоту символів у текстовій частині номера, літери ж із діакритиками виходять за межі допустимого розміру, пор. пари S – Š, I – Ī, И – Й. (Зуважимо в дужках, що у складі наведених ВІАН, проте, траплялися букви з діакритичними знаками. Це пов’язано з порушенням нормативів або самими автовласниками, які домальовують ці знаки, які це відбувається, коли верхня частина Й розміщується між щоглами літери ближче до поперечини, інколи зменшуючись до крапки, або тими, хто виготовляє підроблені номери, зокрема й такі, що імітують військові, у яких словесний компонент взагалі не передбачається. Усі неофіційні номери, за неможливості перевірки, розглядалися нарівні з офіційними, бо незначні порушення в цілому не впливають на вирішення поставленої в цій статті семіотичної проблеми.)

Зважаючи на дотримання правил в офіційних ВІАН, не є помилковими такі написання, як АИТШНИК, ДОБРИИ, ЗОЛОТИИ, СТАРШИИ, у яких завдяки заміні йота на И зберігаються допустимі габарити літер. Помилки можуть також, умовно кажучи, узаконюватися з метою досягти унікальності ВІАН, див.: БЖОЛЯР (за наявності БДЖОЛЯР), L A D I (слово LADY також на авто з жінкою за кермом уже був зафіксований), TESSLA – на електромобілі марки Tesla (хоча текст ВІАН, з малою вірогідністю, може натякати, щоб підкреслити спосіб зарядки машини, на бренд Tesla, під яким, зокрема, виробляються електротовари).

Повертаючись до аналізу загадкових ВІАН, зазначимо, що складніше розпізнати у написі MILL3R прізвище німецького походження Miller, де дві літери «цифровізуються»: про заміну I на 1 замість вже йшлося, а 3 – це віддзеркалений рукописний варіант букви E. Пор. номерний текст K13V, що, втім, може бути прочитаний як Київ–13 або як символічне число 13 між ініціалами автовласника.

Допустимі декодування в останньому прикладі показують амбівалентність числових компонентів ВІАН, які можуть мати не тільки притаманний їм абстрактний смисл, позначаючи кількість предметів або їх порядок під час лічби, але й символічний. Так, число 5 у номері АЙБОЛИТЬ 5 (що імітує військовий з порушенням габаритів і кількості символів) може як указувати на наявність цього ж слова у ВІАН, пронумерованих від 1 до 4, так і давати оцінку професійній діяльності самого лікаря, який працює на «відмінно»; номер ОСОБА 1 передбачає фіксацію також ж номера без числа, але може й виступати синонімом до VIP-персони (пор. *борт № 1*

– про літак президента, короля тощо); аналогічно, номер ХАМ 001 натякає на неперевершеність у зухвалості, нахабстві.

Цікаво, що саме числа часто змушують звертатися до інших знакових систем. Так, уже згаданий номер 200 заміняє лексему *загиблий*, що як кодове слово військових зараз знайоме кожному. Інший приклад: число 007 – кодове ім'я агента *Нуль-Нуль-Сім* секретної служби Джеймса Бонда (начебто у військовій розвідці, де служив Я. Флемінг, який вигадав його, цілком таємні документи позначались як 00) представлене, принаймні, у п'яти ВІАН: 007, 00 007, 007 MM, FB 007, UA007.

І навпаки – у римській системі числення літери використовуються для позначення цифр. Звернення до цієї системи допомагає з'ясувати причини появи номера ХСХІ – те саме, що в арабській системі 96. У такому написанні число неможливе в офіційних ВІАН, бо має лише два знаки, однак воно приваблює тим, що залишається незмінним, якщо повернути на 180°, та нагадує знак Ін-Ян, який символізує єдність протилежностей, злиття жіночого й чоловічого начал. Як здається, тричі повторене І в номері 3 III 3 теж можна тлумачити як римське число, тоді отримуємо три трійки, що є символічним у багатьох лінгвокультурах.

Букви виступають умовними позначеннями і в інших кодах. Наприклад, номер C₂H₅OH – це хімічна формула спирту C₂H₅OH. Узвичаєний принцип нумерації моделей технічних виробів, яка часто присвоюється у вигляді буквено-числових комбінацій, бачимо в написі R2D2, що відповідає імені R2-D2 робота-дроїда із «Зоряних війн». Автономер XXS апелює до розмірів одягу чи взуття, означаючи 'дуже-дуже малий' (від eXtra eXtra small). Широко у ВІАН представлена назва України у вигляді двозначного коду за стандартами ISO: 777UA, 8888 UA, GSM UA, UA8008, UA777MG; див. також назви інших країн: PL 7000 (Польща), SK 3399 (Словаччина). Нарешті, трапився й не зареєстрований держструктурами номер AL€K\$ – транскрибоване латиницею із заміною двох літер фінансовими символами євро та американського долара ім'я Алекс, у якому позначення грошових одиниць використовуються, можливо, не тільки для індивідуалізації, а ще й для демонстрації приналежності автовласника до кола заможних людей або для притягнення багатства, як це практикується в деяких псевдорелігійних сектах, коли її члени носять певні артефакти, що знаменують бажану мету.

Спостереження за такими ВІАН, як трьохсимвольні I I I, I 7 I (де за рахунок літери I з обох сторін подолана заборона кількості знаків не менше трьох), чи номерні пари 777 – I 777 I, 999 – I 999 I, DEN – I DEN I, ГРИНЯ – ІГРИНЯІ, чи тріада ОЛЕГ – ЮЛЕГІ – ПОЛЕГІІ й подібними навели на думку, що літера І використовується в невластивий для неї функції. Цю думку підтвердили власники авто з номером IFURYI, які пояснили наявність першого й останнього знаків тим, що англійське слово FURY було вже зайняте й тому їм довелося, щоб зберегти задум у ВІАН натякнути на ім'я персонажа з по-

пулярного мультфільму «Як приборкати дракона» Light Fury 'Денна Фурія', додати своєрідну рамочку, яку бачили на інших номерах (Київ, Львівська пл., 2025 р.).

Під таким поглядом у ВІАН типу A 777 A, I 777 I, V 777 V, W 777 W, Y 777 Y, або XII M IX, або 8NATA8, 7RUSIK7 рамочні букви й цифри введені до тексту також з утилітарно-зображувальною метою.

Щоб підтвердити чи спростувати гіпотезу, було проведено анкетування. Воно показало, що в якості найпростішого графічного малюнка можуть розглядатися номери, які складаються із самих літер: WWWWWW, XXXXXX, I I I I I, – усі вони трактувалися як закреслення, перший – ще як зображення гір і «візерунок, що індивідуалізує, наче татуїровка», а другий – як дорожній знак перехрещення чи новітній сигнал світлофора «грецький хрест» у вигляді плюса або хрестика червоного кольору (усього 10 відповідей з 17; зауважимо, що в деяких анкетах була не одна реакція на ВІАН, а дві-три та що номер з іксами початково не міг означати «грецький хрест», бо був зафіксований три роки тому, а експериментальне впровадження світлофорного сигналу відбулося в кінці 2025-го). Звичайно, в анкетах було й прочитання цих текстів як повторення літер, які: 1) символізують безкінечність, «щось велике/недосяжне» (5 відповідей); 2) виражають особливе (позитивне) відношення автовласника до букви, наприклад, до букви W – «цікава, загадкова буква» (3 відповіді). Крім того, номер з повторюваною літерою W пов'язувався з марками машин BMW і Volkswagen, в назвах яких вона є; номер з X розшифровувався як 'містер Ікс'; з I – як латинські цифри, одиниці виміру I або L та як англійський займенник 'я' (кожна з відповідей – з різних п'яти анкет).

Незважаючи на те, що офіційно в автономерах на замовлення передбачене місце для нанесення графічного елемента, номерів з малюнком дуже мало. Це ВІАН з ім'ям відомого літературно-мультиплікаційного персонажа, який літає з допомогою пропелера, що й зображений після вербальної частини KARLSON.

Нещодавно був зареєстрований номер ОЛЯ♥ – це приклад креолізованого тексту в його вузькому сенсі, коли невербальна частина заміщує текст, де графічне зображення серця означає щось на кшталт 'улюблений; з любов'ю». До такого типу можна віднести також напис ☺АТОМ☺, що імітує військовий ВІАН, де подвійний знак радіаційного забруднення не стільки ілюструє семантику слова, скільки перетворюється на погрозу для ворогів.

І навпаки, малюнок голови лева після імені ЛЕВ1, чи, скоріше, позивного, бо машина була камуфльованою під колір свіжої та вигорілої трави, у цьому написі виступає ілюстрація, що служить для підсилення оцінного сприйняття слова візуальним образом. Таку ж ілюстративну функцію виконує зображення блискавки у написі AC⚡DC, поєднану, однак, з параграфемною, бо замінює слеш в електротехнічному позначенні AC/DC, де AC та DC

‘змінний та постійний струм’ (від *alternating* і *direct current*). (Не виключено, що автовласник є прихильником однойменного австралійського гурту, заснованого у 1973 р. й популярного досі.)

Повертаючись до концептуального підходу до ВІАН, знову звернемось до номера IFURYI, в якому ім'я улюбленого персонажа *Light Fury* з лагідною вдачею співвіднесене з білим кольором машини, більше того, сама Денна Фурія у вигляді м'якої іграшки була прикріплена до її кузова. Схожий прийом конструювання такого тексту, ускладнений, проте, ребусним написанням, можна побачити в інсталяції – назві меблевого торговельного центру 4ROOM (Форум) (с. Петропавлівська Борщагівка, Київська обл.). Цей ергонім відсилає як до латинського *forum* ‘торжище, центральна площа’, відомого зараз більше у значенні ‘широкі представницькі збори’, так і до близького за звучанням англійського вислову *for goom* ‘для кімнати’, перша частина якого закодована в інсталяції: замість першого символу в ній використаний перегорнутий стілець (одночасно це апелює до профілю торговельного центру), що нагадує число чотири – англійською перекладається словом *four*, омофонічним прийменнику *for*.

Звісно, це поки що поодинокі приклади застосування реальних предметів, які стають частиною полікодового тексту. До останнього в науці відносять, крім вербального компонента, ще жести й міміку людини, статичні й динамічні зображення, звукові ефекти та музику [Bearne, Wolstencroft 2007, с. 1–2]. Отже, для теоретичної повноти у цей перелік невербальних компонентів слід додати артефакти та – на перспективу – 3D-зображення.

Висновки. Дослідження показало, що аналіз текстів нового типу, представлених у ВІАН, необхідно розглядати у системі з прив'язкою до культурно-історичних реалій, що відбивають демократичні процеси в українському суспільстві, його загальної освітній (лінгвокультурний) рівень, воєнні події.

Саме це допомогло по-новому підійти до розуміння полікодовості, яка у ВІАН спричинена об'єктивними (регламентаційними, технічними)

факторами, що вступають у протиріччя з потенційним діапазоном виявлення самості номінатора – власника транспортного засобу. Для подолання цього протиріччя автовласник, вибираючи ВІАН, звертається до відбиття ідеї різними кодами, тобто до синонімії в її декількох проявах: 1) еквівалентів слова/вислову в інших мовах та їх субстандартних варіантах (різних мовних кодів); 2) транскрибованих чи транслітерованих написів літерами іншої абетки (різних буквено-графічних кодів); 3) буквено-цифрових замінів, включно з випадками, обумовленими схожістю форми заміщеного символу й того, що заміщує перший (різних функціонально-графічних кодів); 4) позначень із наукових, технічних, фінансових та под. знакових систем; 5) часткової креолізації словесної складової ВІАН чи включення малюнка, зокрема, декорування «пустими» цифрами чи буквами (поєднання різних вербальних і невербальних кодів).

Пошуки унікального ВІАН залучають номінатора до гри (пор. ребусні написи), зокрема й мовної, де букви й цифри можуть набувати не притаманний їм смисл або взагалі втрачати його, виконуючи не відмічену в лінгвістиці графічно-декоративну та графічно-зображальну функцію. Стає мовною грою і процес декодування ВІАН, яке необхідно здійснювати, як свідчить проведений розгляд, насамперед з урахуванням усього створеного полікодового тексту.

Аналіз ВІАН допоміг уточнити поняття полікодовості у лінгвосеміотичному аспекті, яка стає ознакою певного денотатно-номінативного сегменту та до складу відомих в науці різновидів невербальних компонентів якої додаються артефакти.

Подальше дослідження ВІАН може бути зосереджене на визначенні місця цих власних назв нового різновиду в ономастиконі національної мови та описі їх диференціальних ознак; розробці типів мотивованості ВІАН, що залежать від співвідношення доономастичного значення слова/вислову з відповідними об'єктами; обґрунтуванні комунікативної природи ВІАН; розробці практичних рекомендацій у галузі «штучної» номінації, наймінгу тощо.

Література

1. Андрейчук Н. Застосування терміна *код* в антропокультурній лінгвістиці. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2009. № 648. С. 113–117.
2. Бортун К.О. Денотатно-номінативна класифікація ергонімів міста Вінниці. *The latest approaches to improving philological sciences: Scientific monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2024. С. 18–31.
3. Горожанов Ю. Ергоніми відонімного походження в комунікативному просторі міста Луцька: структурно-семантичні особливості. *Волинь філологічна: текст і контекст*. 2014. С. 61–68.
4. Вільчинська Т.П., Бачинська Г.В., Вербовацька О.С. Назви українських вишиванок: лексико-семантичний аспект та структурний аспекти. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. 2025. Вип. 2 (213). С. 44–51.
5. Дідур Ю.І. Особливості функціонування ергонімів у мові, мовленні та ментальному лексиконі: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Одеса. 2015. 195 с.
6. ДСТУ 4278:2006 Дорожній транспорт. Знаки номерні транспортних засобів. Загальні вимоги. Правила застосування. Київ: Держспоживстандарт України, 2007. 12 с.
7. ДСТУ 4278:2019 Дорожній транспорт. Знаки номерні транспортних засобів. Загальні вимоги. Правила застосування. К.: ДП «УкрНДНЦ», 2020. 28 с.
8. Зимовець Г.В. Ергоніми та прагмоніми в структурно-семантичному та лінгвопрагматичному аспектах. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2009. Вип. 20. С. 202–206.

9. Зубар Л.С. Власні назви космічних транспортних засобів у творах українських письменників-фантастів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство) : зб. наук. пр.* Вінниця, 2012. Вип. 16. С. 220–224.
10. Книш О.І., Книш А.А. Аналіз і прогнозування оптимального вибору ергонімів у м. Суми. *Філологічні науки: синхронічний та діахронічний аспекти*. Зб. наук. пр. / за заг. ред. Л.М. Горболіс. Вип. 1. Суми, 2010. С. 36–43.
11. Позніхиренко Ю.І. Ергонімія: завдання та функції ергонімів. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Вип. 14. Т. 1. С. 296–300.
12. Сизоненко Н. Нові менюоніми в закладах харчування м. Полтави: мотиви номінацій. *Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика*. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 79–83.
13. Цілина М.М. Назви житлових комплексів міста Києва: походження, принципи номінації, структура. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : серія «Філологія»*. Острого: Видво НаУОА, 2019. Вип. 7(75). С. 91–94.
14. Basik S. Names of the Commercial Spacecrafts. *Записки з ономастики : зб. наук. пр.* 2025. Вип. 28. С. 5–21.
15. Bearne E., Wolstencroft H. What are multimodal texts. *Visual approaches to teaching writing*. London: Paul Chapman Publishing, 2007. P. 1–3.
16. Jakobson R. Linguistics and Poetics. *Roman Jakobson. Language in Literature / ed. K. Pomorska, S. Rudy*. Cambridge, London: Belknap Press of Harvard University Press, 1987. P. 62–94.

References

1. Andreychuk N. (2009) Zastosuvannia termina kod v antropokulturnii linhvistytsi [The Use of the Term Code in Anthropocultural Linguistics]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Seriiia «Problemy ukrainskoi terminolohii»*. № 648. S. 113–117 [in Ukrainian].
2. Bortun K.O. (2024) Denotatno-nominatyvna klasyfikatsiia erhonimiv mista Vinnytsi [Denotative-Nominative Classification of Ergonyms of the City of Vinnytsia]. *The latest approaches to improving philological sciences: Scientific monograph*. Riga, Latvia: Baltija Publishing. S. 18–31 [in Ukrainian].
3. Horozhanov Yu. (2014) Erhonimy vidonimnoho pokhodzhennia v komunikatyvnomu prostori mista Lutska: strukturno-semantychni osoblyvosti [Ergonyms of Onymic Origin in the Communicative Space of the City of Lutsk: Structural and Semantic Features]. *Volyn filolohichna: tekst i kontekst*. S. 61–68 [in Ukrainian].
4. Vilchynska T.P., Bachynska H.V., Verbovetska O.S. (2025) Nazvy ukrainskykh vyshyvankok: leksyko-semantychnyi aspekt ta strukturnyi aspekt [Names of Ukrainian Vyshyvankas: Lexical-Semantic and Structural Aspects]. *Naukovi zapysky. Seriiia: Filolohichni nauky*. Vyp. 2 (213). S. 44–51 [in Ukrainian].
5. Didur Yu.I. (2015) Osoblyvosti funktsionuvannia erhonimiv u movi, movlenni ta mentalnomu leksykoni [Features of the Functioning of Ergonyms in Language, Speech and the Mental Lexicon]. PhD Dissertation: 10.02.15. Odesa. 195 s. [in Ukrainian].
6. DSTU 4278:2006 (2007) Dorozhnii transport. Znaky nomerni transportnykh zasobiv. Zahalni vymohy. Pravyly zastosuvannia [Road Transport. Vehicle Registration Plates. General Requirements. Rules of Application]. Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy. 12 s. [in Ukrainian].
7. DSTU 4278:2019 (2020) Dorozhnii transport. Znaky nomerni transportnykh zasobiv. Zahalni vymohy. Pravyly zastosuvannia [Road Transport. Vehicle Registration Plates. General Requirements. Rules of Application]. Kyiv: DP «UkrNDNTs». 28 s. [in Ukrainian].
8. Zymovets H.V. (2009) Erhonimy ta prahmonimy v strukturno-semantychnomu ta linhvoprahmatychnomu aspektakh [Ergonyms and Pragmonyms in Structural-Semantic and Linguopragmatic Aspects]. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Filolohichni nauky*. Vyp. 20. S. 202–206 [in Ukrainian].
9. Zubar L.S. (2012) Vlasni nazvy kosmichnykh transportnykh zasobiv u tvorakh ukrainskykh pysmennykiv-fantastiv [Proper Names of Spacecraft in the Works of Ukrainian Science Fiction Writers]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriiia: Filolohiia (movoznavstvo)*. Vinnytsia. Vyp. 16. S. 220–224 [in Ukrainian].
10. Knysh O.I., Knysh A.A. (2010) Analiz i prohnozuvannia optymalnoho vyboru erhonimiv u m. Sumy [Analysis and Forecasting of the Optimal Choice of Ergonyms in the City of Sumy]. *Filolohichni nauky: synkhronichni ta diakhronichni aspekty*. Sumy. Vyp. 1. S. 36–43 [in Ukrainian].
11. Poznikhirenko Yu.I. (2020) Erhonimiia: zavdannia ta funktsii erhonimiv [Ergonymy: Tasks and Functions of Ergonyms]. *Zakarpatski filolohichni studii*. Vyp. 14. T. 1. S. 296–300 [in Ukrainian].
12. Syzonenko N. (2022) Novi menuonimy v zakladakh kharchuvannia m. Poltava: motyvy nominatsii [New Menuonyms in Catering Establishments of Poltava: Motives of Nomination]. *Mova i mizhkulturna komunikatsiia: teoriia ta praktyka*. Poltava: PDAU.S. 79–83 [in Ukrainian].
13. Tsilyna M.M. (2019) Nazvy zhytlovykh kompleksiv mista Kyieva: pokhodzhennia, pryntsyipy nominatsii, struktura [Names of Residential Complexes in Kyiv: Origin, Principles of Nomination, Structure]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriiia «Filolohiia»*. Ostroh. Vyp. 7 (75). S. 91–94 [in Ukrainian].

14. Basik S. (2025) Names of the Commercial Spacecrafts. *Zapysky z onomastyky*. Issue 28. P. 5–21 [in English].
15. Bearne E., Wolstencroft H. (2007) What are multimodal texts. Visual approaches to teaching writing. London: Paul Chapman Publishing. P. 1–3 [in English].
16. Jakobson R. (1987) Linguistics and Poetics. *Roman Jakobson. Language in Literature*. Ed. K. Pomorska, S. Rudy. Cambridge, London: Belknap Press of Harvard University Press. P. 62–94 [in English].

INDIVIDUAL LICENSE PLATES WITH A VERBAL COMPONENT IN THE ASPECT OF ENCODING AND DECODING

Abstract. The democratization of Ukrainian society has contributed to the dynamic development of the language, particularly its onomasticon, where a new, as yet unexplored domain has emerged since 2007 – individual plates for vehicles that include a verbal component (VIPV). Having become a widespread phenomenon over the past two years, they attract the interest of road users and deserve the attention of linguists as an innovation that reflects the individual’s creative communicative activity, which is actively studied in linguistics. This determines the relevance and novelty of the article, the purpose of which is to reveal the mechanisms of formation VIPV and their interpretation. To achieve this goal, the following tasks were addressed: 1) to identify objective and subjective factors determining the text in VIPV; 2) to describe the types of codes used and their combinations; 3) to substantiate the variability of interpretations of VIPV; 4) to clarify the concept of polycode.

The analysis of more than 1,000 VIPV indicates a strong influence of the objective factor, since the uniqueness of the plate, its dimensions, the limited number of characters, and the requirement of normative vocabulary are regulated by state standards. This forces nominators to look for other ways to express their vision, such as naming the machine after themselves – a plate that may already be taken. Thus, polycode becomes the main feature of this nominative domain, manifested through the involvement of: 1) different linguistic codes (word equivalents in other languages and their substandard varieties, cf. Ukrainian АДВОКАТ and German ADVOKAT); 2) various alphanumeric codes (words transliterated using another alphabet: МАРИЙКА); 3) different functional-graphic codes (assigning numerical values to letters or alphabetic values to numbers: МАРИЙКА ‘Марійка’); 4) symbols from scientific, financial, and other systems: C₂H₅OH – chemical formula of alcohol; 5) combinations of verbal and non-verbal codes (through the inclusion of images or decoration with “empty” digits or letters, e. g., ЮЛЕГІ – name *Олеґ* framed by “І”).

The search for a unique text on a plate turns not only into a word game, but into a game in the literal sense (cf. rebus-like inscriptions). The decoding of VIPV also becomes both a linguistic and an ordinary game, which, as demonstrated, must primarily take into account the entire polycode text.

One of the results of the study is the clarifying of the linguistic-semiotic concept of the polycode text, in particular, the inclusion of artifacts among its non-verbal components.

Keywords: polycode, urban language, language of wartime, word game, semiotics, linguoculturology, cognitive science, Ukrainian and general onomastics.

© Дядечко Л.П., 2026 р.; © Аляб’єв Д., 2026 р.

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.04.2026
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.05.2026
Дата публікації: 31.05.2026

Людмила П. Дядечко – доктор філологічних наук, професор кафедри східнослов’янської філології та інформаційно-прикладних студій Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, Україна; eptonim@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-7638-7163>

Liudmyla P. Diadetchko – Doctor Of Philology, Professor of Department of East Slavic Philology and Information and Applied Studies of the Educational and Scientific Institute of Philology of Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, Ukraine; eptonim@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-7638-7163>

Данило Аляб’єв – здобувач вищої освіти 2 курсу 2-го (магістерського) рівня навчання, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна; aliabiev_danylo@knu.ua; <https://orcid.org/0009-0009-1894-0475>

Danylo Aliabiev – 2nd year higher education student of the 2nd (master’s) level of study, Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, Ukraine; aliabiev_danylo@knu.ua; <https://orcid.org/0009-0009-1894-0475>